

СЧЕТОВОДНО ОТЧИТАНЕ НА ЛИХВИТЕ ПО МЕЖДУФИРМЕНИ ЗАЕМИ

Христо Досев

Дипломиран експерт-счетоводител,
регистриран одитор

Управляващ съдружник в „Досеви – консултации и одит“ ООД и в „Търтей консулт“ ООД – Габрово

Ключови думи:

Лихва
Заем
Финансов инструмент
Финансов пасив
СС 32
МСФО 9
Амортизируема стойност
Метод на ефективната лихва
Ефективен лихвен процент
Вътрешна норма на възвръщаемост
IRR
Безлихвен заем
ЗКПО
Отклонение от данъчното облагане

Резюме

Представянето във финансовите отчети на получените и респективно предоставените заеми като финансови инструменти (финансов пасив при заемополучателите и финансов актив при заемодателите) от гледна точка на предприятията от нефинансовия сектор е предизвикателство за дружествата особено когато договорите за заем съдържат клаузи, свързани с предоставянето на стимули като неплащане на лихвата за определен срок или напълно освобождаване от плащане на лихва (безлихвени заеми). Достоверното представяне в определени случаи ще изисква такава оценка на начислените приходи и разходи за лихви, която съществено се различава от договорените парични потоци. В същото време обявеният номинален лихвен процент не би могъл да бъде измерител за определяне размера на лихвите, които следва да се начисляват в отчета за приходите и разходите, като предприятието следва да използва ефективния лихвен процент, при представяне на финансовите инструменти в своите ГФО, без оглед на това дали същите са изготвени в съответствие с НСС, или в съответствие с МСФО. Целта на настоящия материал е именно да дадем насоки за това как предприятията следва да отчитат своите финансови активи и пасиви по амортизируема стойност, а изрично за предприятията, избрали МСФО като своя счетоводна база, да поясним как следва да представят получените и предоставени безлихвени заеми. Без да бъде основна цел на разработката, ще акцентираме и на данъчното третиране на безлихвените заеми, представляващи отклонение от данъчното облагане по реда на материалния данъчен закон в лицето на ЗКПО.

Въведение

Макар предприятията от стопанския сектор да не се считат за финансови институции и основният им предмет на дейност да не е свързан с отпускане на заеми и набиране на капитал, често срещан подход е отпускането на междуфирмени заеми. Обикновено подобни заеми се отпускат между свързани предприятия, поради което пред тях възниква въпросът за коректното им счетоводно представяне във финансовите отчети, както и коректното данъчно третиране. В същото време предприятията от нефинансовия сектор договарят такива условия по заеми, че често попадат в хипотезата на отклонение от данъчното облагане. Без да претендираме за изчерпателност, в статията ще разгледаме реда на счетоводното представяне на безлихвените заеми по реда на МСФО, доколкото по реда на НСС няма някаква специфична особеност, както и отчитането на финансовите инструменти по амортизируема стойност съгласно метода на ефективния лихвен процент. Нашата цел е да помогнем на съставителите на финансови отчети да разберат, че финансовият разход за лихви, респективно финансовият приход от лихви, не винаги съвпада с договорения по заема паричен поток, а за целта начисляването на лихвите следва да стане посредством ефективния лихвен процент, при който следва да се изчисли вътрешната норма на възвръщаемост (IRR). Не на последно място по важност ще обърнем внимание на данъчното третиране на безлихвените заеми, тъй като ЗКПО ги приравнява на отклонение от данъчното облагане, а при такава конкретна фактическа обстановка счетоводното отчитане не се взема предвид, тъй като данъчният финансов резултат се определя съобразно такива обичайни сделки и условия, сключени на пазарни нива.

Изложение

Безлихвени заеми

Една известна част от предприятията, позовавайки се на разпоредбите на чл. 240 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД), избират техните заеми да бъдат безлихвени, тъй като, съгласно цитираната търговско-правна норма, при договори за заем, когато не участва банка, кредитополучателят дължи лихва **само ако това е уговорено писмено**. Тоест търговското законодателство допуска междуфирмените заеми да бъдат безлихвени и това е основният мотив свързаните предприятия да прибегват до този прием на временна финансова помощ помежду си. Не бива да се забравя, че много често счетоводното представяне на една стопанска операция по никакъв начин не се отъждествява с нейното данъчно третиране. Разглежданият случай на междуфирмени безлихвени заеми не прави изключение. По своята същност безлихвените заеми представляват отклонение от данъчното облагане, поради което същите не се толерират от ЗКПО, а напротив – биват „санкционирани“ от материалния данъчен закон. Съгласно чл. 16, ал. 2, т. 3 от ЗКПО за отклонение от данъчното облагане се смята получаването или предоставянето на кредити с лихвен процент, отличаващ се от пазарната лихва към момента на сключване на сделката, включително в случаите на безлихвени заеми. За да предотврати подобно отклонение от облагане с корпоративен данък, чл. 16, ал. 1 от ЗКПО

постановява, че за сделките, които са сключени така, че водят до отклонение от данъчно облагане, без оглед дали те са сключени между свързани, или несвързани лица, данъчната им основа се определя, без да се вземат под внимание тези сделки (включително техните условия или правна форма), а **се взема под внимание данъчната основа, която би се получила при извършване на обичайна сделка от съответния вид по пазарни цени и насочена към постигане на същия икономически резултат, но която не води до отклонение от данъчно облагане.** Тоест ако две предприятия са сключили договор за безлихвен заем, счетоводното третиране на тези сделки не се признава за данъчни цели, а по реда на ЗКПО би се признал такъв финансов резултат, все едно че заемът е лихвен и то при пазарни нива. В случая няма да се спираме за това кои лихвени равнища могат да се приемат за пазарни и как предприятието, респективно НАП следва да ги определят. В следващите редове по-скоро ще се концентрираме върху счетоводното представяне и съответното данъчно третиране на безлихвените междуфирмени заеми, когато пазарният лихвен процент е ясен и безспорно определен при пазарни равнища. За целта ще направим следното допускане:

Пример: Две предприятия от нефинансовия сектор сключват помежду си договор за заем в размер на 100 000 лева. Заемът следва да се върне в края на четвъртата година, като за целта предприятията са се договорили да не се дължи лихва. Двете предприятия знаят, че пазарната лихва, която не би довела до отклонение от данъчното облагане, е в размер на 10%.

Данъчно третиране на сделката по реда на ЗКПО

След като безлихвеният заем води до отклонение от данъчното облагане по реда на чл. 16 от ЗКПО, материалният данъчен закон предвижда данъчната основа да не се определя на база счетоводното третиране на сделката и съобразно нейните условия, а да се определи така, каквато би възникнала при пазарни нива, тоест ако за заема би се дължала лихва от 10% годишно. Ето защо, без оглед счетоводното представяне на сделката, за данъчни цели и при определяне на данъчния финансов резултат предприятията следва да изготвят погасителния план съобразно условията на заема и неговата пазарна лихва от 10%, за да може всяко едно от тях да определи данъчно признатия размер на приходите от лихви (за предприятието заемодател), респективно данъчно признатия разход за лихви (за предприятието заемополучател). При условие че отпуснатият заем за срок от 4 години е в размер на 100 000 лева, който следва еднократно да се върне в края на четвъртата година, при лихвен процент от 10%, чиято лихва, ако се бе издължавала ежегодно, погасителният план **на предприятието заемодател** би изглеждал по следния начин:

Погасителен план за данъчни цели при пазарна лихва от 10%

Година	Главница към 01.01.	Пазарен лихвен %	Приход от лихва	Входящ паричен поток*	Погашение по главницата	Главница към 31.12.
1	2	3	4 = 2 x 3	5	6 = 5 - 4	7 = 2 - 6
I.	100 000 лв.	10%	10 000 лв.	10 000 лв.	0 лв.	100 000 лв.
II.	100 000 лв.	10%	10 000 лв.	10 000 лв.	0 лв.	100 000 лв.
III.	100 000 лв.	10%	10 000 лв.	10 000 лв.	0 лв.	100 000 лв.
IV.	100 000 лв.	10%	10 000 лв.	110 000 лв.	100 000 лв.	0 лв.
ОБЩО:	X	X	40 000 лв.	140 000 лв.	100 000 лв.	X

* Приемаме, че при пазарни условия лихвата, дължима за всяка една година, ще бъде уредена и съответно платена от заемополучателя в полза на заемотателя. По този начин входящият паричен поток за първите три години по време на срока на заема ще бъде в годишен размер от 10 000 лева, съответстващ на начислената лихва от 10% върху размера на главницата по заема в размер на 100 000 лева.

Съобразно изготвения погасителен план **за данъчни цели** предприятието заемотател ще трябва да отчете приходи от лихви общо в размер на 40 000 лева, като за всяка една от четирите години по време на срока на договора за безлихвен заем, при определяне на своя данъчен финансов резултат по реда на ЗКПО, в своята ГДД по чл. 92 от ЗКПО ще трябва да увеличи своя счетоводно отчетен резултат със сумата от 10 000 лева.

Увеличенията за предприятието заемотател следва да се посочат на ред 21 *Други увеличения на финансовия резултат* (код 7210) от таблицата за преобразувания към част V от ГДД по чл. 92 от ЗКПО.

Респективно за предприятието заемополучател сумата от 10 000 лева годишно, в рамките на 4-те финансови периода, обхванати от договора за заем, следва да се признае за данъчен разход, като се посочи в посока намаление на счетоводния финансов резултат при определяне на данъчния финансов резултат на предприятието. Намаленията за предприятието заемополучател следва да се посочат на ред 22 *Други намаления на финансовия резултат* (код 8220) от таблицата за преобразувания към част V от ГДД по чл. 92 от ЗКПО.

Счетоводно третиране на сделката по реда на НСС

За съществена част от предприятията в страната, които съставят своите финансови отчети на база НСС, счетоводното отчитане на осъществената търговско-правна сделка – отпускане на безлихвен кредит в размер на 100 000 лева, не би представлявало някаква трудност. Така например заемополучателят следва да отрази получения заем като входящ паричен поток на парични средства и съответно като дългосрочно задължение към фирмата кредитор. За целта в своите хронологични счетоводни регистри заемополучателят следва да направи следното примерно счетоводно записване:

Дебит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева.
Кредит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	100 000 лева.

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател

Имайки предвид, че за счетоводни цели заемополучателят не дължи лихва, той няма да начислява текущ финансов разход във връзка с ползването на заемните средства. Единствено в края на четвъртата година връщането на заема следва да се представи в хронологичните счетоводни регистри на предприятието заемополучател посредством съставянето на следното примерно счетоводно записване:

Дебит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	100 000 лева.
---	---	---------------

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател

Кредит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева.
---	---	---------------

От гледна точка на предприятието, отпуснало безвъзмездния заем, счетоводните записвания са следните:

При отпускане на дългосрочния заем:

Дебит сметка <i>Предоставени дългосрочни заеми</i>	-	100 000 лева.
---	---	---------------

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател

Кредит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева.
---	---	---------------

Счетоводни приходи от лихви не се отчитат, тъй като съгласно договорените условия заемът е безлихвен.

При погасяване на заема в края на четвъртата година предприятието заемополучател следва да направи следното счетоводно записване в своите хронологични счетоводни регистри:

Дебит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева.
Кредит сметка <i>Предоставени дългосрочни заеми</i>	-	100 000 лева.

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател

Счетоводно третиране на сделката по реда на МСФО

Макар и броят на предприятията, съставлящи своите финансови отчети на база МСФО, да е силно стеснен и ограничен, ние няма да пропуснем да споменем колко по-различно би било счетоводното отчитане на отпуснатия безлихвен заем между двете предприятия. Имайки предвид, че безлихвеният заем в размер на 100 000 лева представлява финансов актив за предприятието заемодател, респективно финансов пасив за предприятието заемополучател, тяхното счетоводно отчитане и представяне във финансовите отчети е подчинено на принципните постановки на приложимия за това МСФО 9 *Финансови инструменти*.

Съгласно изискванията на параграф 5.1.1 от МСФО 9 първоначалната оценка на финансовите активи и финансовите пасиви става по тяхната

справедлива стойност¹. В същото време параграф Б5.1.1 от МСФО 9 дава насоки как следва да се оцени първоначално финансовият актив или пасив по справедлива стойност, когато същият не носи лихва (тоест при безлихвени заеми). Съгласно цитираното счетоводно правило при дългосрочни безлихвени заеми **справедливата стойност може да се оцени, като настоящата стойност на всички бъдещи парични постъпления се дисконтира с преобладаващия пазарен лихвен процент по подобни инструменти**² с подобен кредитен рейтинг. *Всяка допълнително заета сума е разход или намаление на прихода, освен ако не отговаря на условията за признаване като някакъв друг вид актив.* От това изискване следва да направим обоснования извод, че предприятията, които съставят своите финансови отчети на база МСФО, дори и да са страна по договор за безлихвен заем, първоначалната оценка на дадения, респективно на получения заем следва да се изчисли по дисконтираната (настояща) стойност на паричните средства, използвайки пазарния лихвен процент. Ето защо в разглеждания случай първоначалната оценка на финансовия актив и пасив следва да се изчисли, като се използва формулата за дисконтовия фактор:

$$F = \frac{1}{(1+R)^n}, \text{ където } R \text{ е лихвеният процент, а } n \text{ е броят на периодите}$$

В случая периодите са 4 (4 години), а пазарният лихвен процент е 10%. Замествайки изходните данни, ще получим, че в случая дисконтовият фактор има следната стойност

$$F = 1 / (1 + 0,1)^4 = 1 / 1,1^4 = 1 / 1,4641 = 0,683013455.$$

Това означава, че настоящата стойност на заема в размер на 100 000 лева, която ще се изплати след 4 години, дисконтирана с 10% дисконтов фактор, е равна на 100 000 лева x 0,683013455, което е равно на 68 301,35 лева. Разликата между номиналната стойност на заема (100 000 лева) и дисконтираната настояща стойност на заема (68 301,35 лева) е сумата от 31 698,65 лева (100 000 лева – 68 301,35 лева = 31 698,65 лева), която следва да се отчете като лихвен приход (респективно лихвен разход) по време на 4-годишния срок на договора за заем.

Въз основа на изходните данни – дисконтирана настояща стойност на отпуснатия заем (75 131,48 лева); пазарния лихвен процент – 10% и срока на договора за заем – 4 години, предприятието следва да направи следния погасителен план по години:

¹ Плюс или минус в случай на финансов актив или финансов пасив, неоченьван по справедлива стойност през печалбата или загубата, разходите по сделката, които са пряко свързани с придобиването или издаването на финансовия актив или финансовия пасив, **което в случая не е приложимо.**

² Подобни от гледна точка на валута, срок, вид на лихвения процент и други фактори.

Погасителен план за счетоводни цели (МСФО) при пазарна лихва от 10%

Година	Балансова стойност на заема към 01.01.	Пазарен лихвен %	Приход от лихва	Балансова стойност на заема към 31.12.
1	2	3	4 = 2 x 3	5 = 2 + 4
I.	68 301,35 лв.	10%	6 830,13 лв.	75 131,48 лв.
II.	75 131,48 лв.	10%	7 513,15 лв.	82 644,63 лв.
III.	82 644,63 лв.	10%	8 264,46 лв.	90 909,09 лв.
IV.	90 909,09 лв.	10%	9 090,91 лв.	100 000 лв.
ОБЩО:	X	X	31 698,65 лв.	X

Оттук насетне счетоводното представяне по реда на МСФО на безлихвения заем в размер на 100 000 лева, чиято първоначална оценка на признаване изчислихме в размер на 68 301,35 лева, а сумата от 31 698,65 лева следва да се представи като лихвен приход/разход, **ще зависи от това дали заемополучателят и заемодателят са свързани помежду си лица, или не са свързани лица.**

Вариант 1 – заем между несвързани лица

Когато заемът е между несвързани лица – разликата между размера на заема (100 000 лева) и дисконтираната му настояща стойност (68 301,46 лева) първоначално следва да се отчете като текущ финансов приход при предприятието заемополучател, респективно текущ финансов разход при предприятието заемодател. Впоследствие така изчисленият отбив следва да се амортизира за срока на договора за заем и да се признае като разход за лихви във финансовите отчети на заемополучателя, респективно като приходи от лихви във финансовите отчети на заемодателя. Използвайки таблицата на погасителния план и принципните постановки на параграф Б5.1.1 от МСФО 9, счетоводното отчитане на безлихвения заем в размер на 100 000 лева за срок от 4 години, договорен между две **несвързани предприятия**, който следва да бъде върнат в края на 4-тата година, при използването на преобладаващ пазарен лихвен процент от 10%, ще бъде представен в хронологичните счетоводни регистри, както следва:

○ При предприятието заемодател

За отпускане на безлихвения заем в размер на 100 000 лева:

Дебит сметка Предоставени дългосрочни заеми	-	68 301,35 лева
Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател		
Дебит сметка Други финансови разходи	-	31 698,65 лева
Кредит сметка Разплащателна сметка в лева	-	100 000 лева

За начисляване на прихода от лихви за първата година от договора за заем:

Дебит сметка *Предоставени дългосрочни заеми* - 6 830,13 лева

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател

Кредит сметка *Приходи от лихви* - 6 830,13 лева

По този начин през първата година от договора за заем предприятието заемодател ще отчете текущ финансов разход в размер на 31 698,65 лева, текущ приход от лихви в размер на 6 830,13 лева, а вземането от заемополучателя към края на първата година ще бъде представено в ГФО в размер на 75 131,48 лева.

За начисляване на прихода от лихви за втората година от договора за заем:

Дебит сметка *Предоставени дългосрочни заеми* - 7 513,15 лева

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател

Кредит сметка *Приходи от лихви* - 7 513,15 лева

Към края на втората година от договора за заем вземането от заемополучателя следва да бъде представено в ГФО в размер на 82 644,63 лева.

За начисляване на прихода от лихви за третата година от договора за заем:

Дебит сметка *Предоставени дългосрочни заеми* - 8 264,46 лева

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател

Кредит сметка *Приходи от лихви* - 8 264,46 лева

Към края на третата година от договора за заем вземането от заемополучателя следва да бъде представено в ГФО в размер на 90 909,09 лева.

За начисляване на прихода от лихви за четвъртата година от договора за заем:

Дебит сметка *Предоставени дългосрочни заеми* - 9 090,91 лева

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател

Кредит сметка *Приходи от лихви* - 9 090,91 лева

При погасяване на заема в края на четвъртата година:

Дебит сметка *Разплащателна сметка в лева* - 100 000 лева

Кредит сметка *Предоставени дългосрочни заеми* - 100 000 лева

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател

Обобщено, по време на 4-годишния договор за безлихвен заем предприятието заемодател ще отчете в своите ГФО следния финансов резултат – печалба (загуба):

Период	Финансов разход	Приход от лихви	Печалба (загуба)
I.	(31 698,65 лв.)	6 830,13 лв.	(24 868,52 лв.)
II.	-	7 513,15 лв.	7 513,15 лв.
III.	-	8 264,46 лв.	8 264,46 лв.
IV.	-	9 090,91 лв.	9 090,91 лв.
О Б Щ О	(31 698,65 лв.)	31 698,65 лв.	0 лв.

Както се вижда от таблицата, в крайна сметка съвкупният финансов резултат за целия срок на договора за безлихвен заем е нула лева, което в действителност е отражение на факта, че за отпуснатите заемни средства не се дължи възнаграждение (лихва).

○ *При предприятието заемополучател*

За получаване на безлихвения заем в размер на 100 000 лева:

Дебит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева
Кредит сметка <i>Други финансови приходи</i>	-	31 698,65 лева
Кредит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	68 301,35 лева
Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател		

За начисляване на разхода за лихви за първата година от договора за заем:

Дебит сметка <i>Разходи за лихви</i>	-	6 830,13 лева
Кредит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	6 830,13 лева
Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател		

По този начин през първата година от договора за заем предприятието заемополучател ще отчете текущ финансов приход в размер на 31 698,65 лева, текущ разход за лихви в размер на 6 830,13 лева, а задължението към заемодателя към края на първата година ще бъде представено в ГФО в размер на 75 131,48 лева.

За начисляване на разхода за лихви за втората година от договора за заем:

Дебит сметка <i>Разходи за лихви</i>	-	7 513,15 лева
Кредит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	7 513,15 лева
Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател		

Към края на втората година от договора за заем задължението към заемодателя следва да бъде представено в ГФО в размер на 82 644,63 лева.

За начисляване на разхода за лихви за третата година от договора за заем:

Дебит сметка <i>Разходи за лихви</i>	-	8 264,46 лева
Кредит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	8 264,46 лева
Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател		

Към края на третата година от договора за заем задължението към заемодателя следва да бъде представено в ГФО в размер на 90 909,09 лева.

За начисляване на разхода за лихви за четвъртата година от договора за заем:

Дебит сметка <i>Разходи за лихви</i>	-	9 090,91 лева
Кредит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	9 090,91 лева
Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател		

При погасяване на заема в края на четвъртата година:

Дебит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	100 000 лева.
Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател		
Кредит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева.

Обобщено, по време на 4-годишния договор за безлихвен заем предприятието заемополучател ще отчете в своите ГФО следния финансов резултат – печалба (загуба):

Период	Финансов приход	Разходи за лихви	Печалба (загуба)
I.	31 698,65 лв.	(6 830,13 лв.)	24 868,52 лв.
II.	-	(7 513,15 лв.)	(7 513,15 лв.)
III.	-	(8 264,46 лв.)	(8 264,46 лв.)
IV.	-	(9 090,91 лв.)	(9 090,91 лв.)
О Б Щ О	31 698,65 лв.	(31 698,65 лв.)	0 лв.

Отново съвкупният финансов резултат за целия срок на договора за безлихвен заем от гледна точка на предприятието заемополучател е нула лева, което в действителност е отражение на факта, че за отпуснатите заемни средства не се дължи възнаграждение (лихва).

Вариант 2 – заем между свързани лица – майка и дъщерно предприятие.

Според параграф Б5.1.1 на МСФО 9 при безлихвените заеми всяка допълнително заета сума е разход или намаление на прихода, **освен ако не**

отговаря на условията за признаване като някакъв друг вид актив.

Именно поради факта, че средствата се предоставят между свързани лица, когато едното предприятие е майка, а другото е дъщерно предприятие, подобни вноски от гледна точка на Концептуалната рамка към МСФО не могат да отговорят на дефиницията за признаване на приход или разход, поради което в разглежданата хипотеза отбивът (разликата между номиналната стойност на заема и неговата дисконтираната настояща стойност) следва първоначално да се представи, както следва:

- ☞ в ГФО на предприятието заемодател, което се явява предприятие майка – като увеличение на инвестицията в дъщерното предприятие;
- ☞ в ГФО на предприятието заемополучател, когато се явява дъщерно предприятие – като вноска в собствения капитал, тоест като Резерви.

На база на тази съществена разлика при представянето на безлихвените заеми между несвързани предприятия в съответствие с МСФО, ако допуснем, че предприятието заемодател е предприятие майка, а предприятието заемополучател е дъщерно предприятие, отпускането на безлихвения заем в размер на 100 000 лева за срок от 4 години, договорен между двете **свързани предприятия – майка и дъщеря**, който следва да бъде върнат в края на 4-тата година, при използването на преобладаващ пазарен лихвен процент от 10%, ще бъде представен в хронологичните счетоводни регистри, както следва:

○ При предприятието майка – заемодател

За отпускане на безлихвения заем в размер на 100 000 лева:

Дебит сметка <i>Предоставени дългосрочни заеми</i>	-	68 301,35 лева
Аналитична подсметка – съответното дъщерно предприятие		
Дебит сметка <i>Инвестиции в дъщерно предприятие</i>	-	31 698,65 лева
Кредит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева

За начисляване на прихода от лихви по време на четирите години от договора за заем:

Дебит сметка <i>Предоставени дългосрочни заеми</i>	-	31 698,65 лева
Аналитична подсметка – съответното дъщерно предприятие		
Кредит сметка <i>Приходи от лихви за 1-вата година</i>	-	6 830,13 лева
Кредит сметка <i>Приходи от лихви за 2-рата година</i>	-	7 513,15 лева
Кредит сметка <i>Приходи от лихви за 3-тата година</i>	-	8 264,46 лева
Кредит сметка <i>Приходи от лихви за 4-тата година</i>	-	9 090,91 лева

При погасяване на заема в края на четвъртата година:

Дебит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева
Кредит сметка <i>Предоставени дългосрочни заеми</i>	-	100 000 лева

○ *При дъщерното предприятие – заемополучател*

За получаване на безлихвения заем в размер на 100 000 лева:

Дебит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева
Кредит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	68 301,35 лева
<i>Аналитична подсметка – предприятието майка</i>		
Кредит сметка <i>Резерви</i>	-	31 698,65 лева

За начисляване на разхода за лихви по време на четирите години от договора за заем:

Дебит сметка <i>Разходи за лихви за 1-вата година</i>	-	6 830,13 лева
Дебит сметка <i>Разходи за лихви за 2-рата година</i>	-	7 513,15 лева
Дебит сметка <i>Разходи за лихви за 3-тата година</i>	-	8 264,46 лева
Дебит сметка <i>Разходи за лихви за 4-тата година</i>	-	9 090,91 лева
Кредит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	31 698,65 лева
<i>Аналитична подсметка – предприятието майка</i>		

При погасяване на заема в края на четвъртата година:

Дебит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	100 000 лева
<i>Аналитична подсметка – предприятието майка</i>		
Кредит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева

Отново ще напомним, че счетоводното отчитане на безлихвения заем, сключен между предприятието майка и нейното дъщерно предприятие, в съответствие с изискванията на МСФО 9, няма да се признае за целите на ЗКПО и съответно данъчният финансов резултат на предприятието майка и дъщерното предприятие за 4-те години по време на срока на договора за заем ще се определи по начина, разгледан в началото на статията, в частта ѝ – *Данъчно третиране на сделката по реда на ЗКПО.*

Заеми по пазарни цени

В настоящата статия ще обърнем внимание и на счетоводното отчитане на лихвите по междуфирмените заеми, когато същите са сключени на пазарни нива, което автоматично, при равни други условия, би следвало да означава, че счетоводно отчетените приходи и разходи за лихви ще бъдат признати по реда на ЗКПО при определяне на данъчния финансов резултат на предприятията – заемополучател и заемодател. Следва да се знае, че двете приложими счетоводни бази – НСС и МСФО, имат идентичен начин на

представяне на предоставените/получените междуфирмени заеми. Имайки предвид, че същите представляват финансови активи, респективно пасиви, които се отчитат по амортизируема стойност, предприятията следва да определят лихвените приходи (за финансовите активи) и лихвените разходи (за финансовите пасиви) посредством използването на метода на ефективната лихва. Тоест, при условие че двете договарящи се страни са уговорили лихвеният заем да бъде с определени отстъпки и стимули или по отношение плащането на лихвите, и/или по отношение плащането на главницата по заема, договореният входящ/изходящ паричен поток няма да е водещ при оценката на лихвите, а за целта за съответния заем следва да се изготви такъв погасителен план, който да е базиран на метода на ефективната лихва.

За пример отново ще вземем изходните данни, които разгледахме в примера за безлихвения заем, само че в случая ще променим обстоятелството, че двете страни са се уговорили за този заем да се дължи пазарна лихва в размер на 10% годишно върху главницата по заема, но със специфичното условие, че заемодателят като стимул е уговорил лихва за първата година да не се дължи. В този случай нашето изходно предположение ще бъде следното:

Пример: Две предприятия от нефинансовия сектор сключват помежду си договор за заем в размер на 100 000 лева. Върху невърнатата част от получения заем се дължи лихва в размер на 10% годишно. Заемът следва да се върне в края на четвъртата година. Като стимул за сключване на договора за заем двете страни са се уговорили, че лихва за първата година няма да се дължи.

В така описаната хипотеза договореният паричен поток по междуфирмения заем може да се представи в следната таблица:

Таблица на договорени лихвени плащания

Година	Главница	Лихвен %	Лихва	Погашение на главницата	Общо изходящ поток
1	2	3	$4 = 2 \times 3$	5	$6 = 4 + 5$
1-ва година	100 000 лв.	Няма	Няма	Няма	Няма
2-ра година	100 000 лв.	10%	10 000 лв.	Няма	10 000 лв.
3-та година	100 000 лв.	10%	10 000 лв.	Няма	10 000 лв.
4-та година	100 000 лв.	10%	10 000 лв.	100 000 лв.	110 000 лв.
ОБЩО:	X	X	30 000 лв.	100 000 лв.	130 000 лв.

При метода на ефективната лихва, който предприятията следва да ползват при определяне на приходите и разходите за лихви, предоставени във финансовите отчети, следва да се използва ефективният лихвен процент, а не заложеният лихвен процент от 10%, тъй като ефективният лихвен процент прави точен дисконт на очакваните бъдещи парични потоци до падежа (или до следващата дата на пазарна промяна на цените) до сегашната нетна преносна стойност на финансов актив или пасив. Това

означава, че общо договорената лихва в размер на 30 000 лева не трябва да се представя във финансовите отчети по години така, както е договорен паричният поток, а следва да се определи съобразно ефективния лихвен процент. Напълно погрешно би било общата сума на дължимата лихва в размер на 30 000 лева да се раздели поравно на 4 (колкото са годините по договора за заем) и съответно ежегодно да се признае само $\frac{1}{4}$ част от лихвените плащания, тоест сума в размер на 7 500 лева (30 000 лева / 4 години – 7 500 лева). За коректното определяне на лихвения приход (за заемодателя) и лихвения разход (за заемополучателя) ще изчислим ефективния лихвен процент, като ползваме функцията (формулата) $IRR^3(\text{values};\text{guess})$ от програмния продукт Excel. В конкретната фактическа обстановка, при която заемът е в размер на 100 000 лева за срок от 4 години, при който договорените плащания по години са, както следва:

1 година – 0 лева

2 година – 10 000 лева (лихва)

3 година – 10 000 лева (лихва); и

4 година – 110 000 лева (10 000 лева лихва + 100 000 лева главница), формулата в Excel следва да се попълни по следния начин:

	A	B
1	-100 000 лв.*	
2	0 лв.	
3	10 000 лв.	
4	10 000 лв.	
5	110 000 лв.	
6	= IRR(A1:A5)	
7		

* На първия ред се посочва с отрицателен знак сумата на получения заем в размер на 100 000 лева, а на следващите 4 реда (от 2 до 5) посочваме размера на изходящия паричен поток (главница + договорена лихва), подлежаща на връщане съгласно договорените условия (в т.ч. и неплащане на лихва през първата година). Попълвайки клетките по този начин във формулата $IRR(\text{values};\text{guess})$, посочена в клетка A6, ще получим, че ефективният лихвен процент има стойност в размер на 7,232381%.

Сега задача на предприятието е да направи погасителния план така, че използвайки ефективния лихвен процент, да се определи размерът на разхода за лихви, който следва текущо да се начислява през всяка една от 4-те години на срока на договора за заем.

³ IRR = вътрешна норма на възвръщаемост.

Погасителен план при изчислен ефективен лихвен процент от 7,232381%.

Година	Главница към 01.01.	Ефективен лихвен %	Размер на лихвата	Общо паричен поток (плащане)	Погашение по главницата	Главница към 31.12.
1	2	3	4 = 2 x 3	5	6 = 5 - 4	7 = 2 - 6
1-ва	100 000,00 лв.	7,232381%	7 232,38 лв.	0	-7 232,38 лв.	107 232,38 лв.
2-ра	107 232,38 лв.	7,232381%	7 755,45 лв.	10 000 лв.	2 244,55 лв.	104 987,83 лв.
3-та	104 987,83 лв.	7,232381%	7 593,12 лв.	10 000 лв.	2 406,88 лв.	102 580,95 лв.
4-та	102 580,95 лв.	7,232381%	7 419,05 лв.	110 000 лв.	102 580,95 лв.	0 лв.
ОБЩО:	X	X	30 000 лв.	130 000 лв.	100 000 лв.	X

○ При предприятието заемодател

На база на погасителния план предприятието заемодател ще представи финансовия актив (предоставения заем) по метода на ефективната лихва по време на 4-годишния срок на договора за заем, като състави в своите хронологични счетоводни регистри следните счетоводни записвания:

За отпускане на лихвения заем в размер на 100 000 лева:

Дебит сметка Предоставени дългосрочни заеми - 100 000 лева

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател

Кредит сметка Разплащателна сметка в лева - 100 000 лева

За начисляване на прихода от лихви по време на четирите години от договора за заем:

Дебит сметка Предоставени дългосрочни заеми - 30 000 лева

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател

Кредит сметка Приходи от лихви за 1-ва година - 7 232,38 лева

Кредит сметка Приходи от лихви за 2-ра година - 7 755,45 лева

Кредит сметка Приходи от лихви за 3-та година - 7 593,12 лева

Кредит сметка Приходи от лихви за 4-та година - 7 419,05 лева

При погасяване на заема по време на четирите години от договора за заем:

Дебит сметка Разплащателна сметка в лева при 2-ра година - 10 000 лева

Дебит сметка Разплащателна сметка в лева при 3-та година - 10 000 лева

Дебит сметка Разплащателна сметка в лева при 4-та година - 110 000 лева

Кредит сметка Предоставени дългосрочни заеми - 130 000 лева

Аналитична подсметка – съответното предприятие заемополучател

○ При предприятието заемополучател

На база на погасителния план предприятието заемополучател ще представи финансовия пасив (получения заем) по метода на ефективната лихва по време на 4-годишния срок на договора за заем, като състави в своите хронологични счетоводни регистри следните счетоводни записвания:

За получаване на лихвения заем в размер на 100 000 лева:

Дебит сметка <i>Разплащателна сметка в лева</i>	-	100 000 лева
Кредит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	100 000 лева
Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател		

За начисляване на разхода за лихви по време на четирите години от договора за заем:

Дебит сметка <i>Разходи за лихви за 1-ва година</i>	-	7 232,38 лева
Дебит сметка <i>Разходи за лихви за 2-ра година</i>	-	7 755,45 лева
Дебит сметка <i>Разходи за лихви за 3-та година</i>	-	7 593,12 лева
Дебит сметка <i>Разходи за лихви за 4-та година</i>	-	7 419,05 лева
Кредит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	30 000 лева
Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател		

При погасяване на заема по време на четирите години от договора за заем:

Дебит сметка <i>Получени дългосрочни заеми</i>	-	130 000 лева
Аналитична подсметка – съответното предприятие заемодател		
Кредит сметка <i>Разплащателна сметка в лв при 2-ра год.</i>	-	10 000 лева
Кредит сметка <i>Разплащателна сметка в лв при 3-та год.</i>	-	10 000 лева
Кредит сметка <i>Разплащателна сметка в лв при 4-та год.</i>	-	110 000 лева

Така отчетените приходи и разходи за лихви, след като договорът за заем е сключен при пазарни нива, включително и при условието (стимула) за неплащане на лихва за първата година по време на договора за заем, следва при равни други условия да се признаят и за данъчни цели по реда на ЗКПО.

Заклучение

В заключение следва да обобщим, че специфичните условия по договорите за заем следва добре да бъдат проучени и разбрани, за да може коректно да бъдат оценени лихвените плащания и съответно представени във финансовите отчети на предприятията. Възприетата счетоводна база – НСС или МСФО, също дава специфични и различни изисквания за начисляване и представяне, поради което всяко едно предприятие следва добре да познава и приложимото за него счетоводно законодателство, за да може в крайна сметка да съставя и представя достоверни финансови отчети – без пропуски и грешки.

Библиографска справка:

1. Закон за корпоративното подоходно облагане, в сила от 01.01.2007 г., обн., ДВ, бр. 105 от 22 декември 2006 г., последно изм. и доп., ДВ, бр. 21 от 12 март 2021 г.
2. МСФО 9 Финансови инструменти.
3. СС 32 – Финансови инструменти.

ACCOUNTING FOR INTEREST ON INTERCOMPANY LOANS**Hristo Dosev**

Certified Public Accountant, Registered Auditor

Managing Partner

“Dosevi – consultations and audit” LTD &

“Tartey consult” LTD – Gabrovo

Keywords:	Summary
Interest	<p>The presentation in the financial statements of loans, respectively, received or extended, as financial instruments (a financial liability for borrowers and a financial asset for lenders) by companies in the non-financial industry is a challenge for companies, especially where loan agreements contain clauses related to incentives, such as interest relief for a certain period or full exemption from interest payments (interest-free loans). In certain cases, the faithful representation would require an assessment of accrued interest income and expense that would significantly differ from contractual cash flows. Furthermore, the specified nominal interest rate might not be a measure for the interest amount to be recorded in the profit and loss account, with the entity having to use the effective interest rate when presenting the financial instruments in its annual financial statements, regardless of whether they are prepared in accordance with the National Accounting Standards or the IFRSs. This paper aims at providing guidance as to how entities should account for their financial assets and liabilities at depreciable amount and in respect of the entities which have chosen the IFRSs as their basis of accounting we will clarify how they should present the interest-free loans received or granted. Although not being the main objective of this paper, we will also highlight the tax treatment of interest-free loans, as it departs from the tax treatment under the substantive tax law, i.e., the Corporate Income Tax Act.</p>
Loan	
Financial instrument	
Financial liability	
Accounting Standard 32	
IFRS 9	
Depreciable amount	
Effective interest method	
Effective interest rate	
Internal rate of return	
IRR	
Interest-free loan	
The Corporate Income Tax Act	
Departure from tax treatment	